

Sylvie Kauffmann

Ny maktbalans Nord-Syd. Och det går undan ...

Le Monde, 27 september 2023

Bakom en reträtt kan en till dölja sig. Två år efter att USA lämnat Afghanistan är ett annat västligt land tvunget att dra tillbaka sina militära styrkor från ett land där man engagerat sig militärt och politiskt. Frankrike lämnar Niger, där man trodde sig ha hittat en fristad för de trupper som redan jagats ut ur Mali. Klen tröst i att Paris hoppas kunna genomföra reträtten ”i ordnad form”, i motsats till den katastrofala evakueringen från Kabul 2021.

Ordnad eller kaotisk, och oavsett storleksordningen, är budskapet ett och samma i dessa reträtter: det handlar om ett bakslag för Väst och ett misslyckande för dess militära interventioner i länderna i det globala Syd.

Reträtten är inte bara militär. Diplomatskt och politiskt tvingas Väst – den glosa som betecknar demokratierna inom Nato, Japan och Australien – till ett konstaterande. Det år som går mot sitt slut har präglats av en oavvislig insikt: de ”stora aktörerna i Syd” fogar sig inte längre i vad ”de stora aktörerna i Nord”, USA och EU, säger. De står för en diskurs som direkt strider med den som hörs i Nord. Alltmer uttrycks den i krav på delning av makt och ett annat sätt att organisera världen. ”Väst har börjat inse att dess exklusiva klubbar inte kan lösa alla världens problem”, säger Happymon Jacob, professor vid Jawaharlal-Nehru universitetet i New Delhi.

Häri ligger egentligen inget nytt, men kriget i Ukraina har accentuerat det hela. Den aggression Ryssland begick mot Ukraina den 24 februari 2022 innebar en sådan chock för länderna i väst. Att en stormakt, med säte i FN:s säkerhetsråd, med uppgift att se till att den internationella ordningen respekteras, bryter så flagrant mot den fick Väst att sluta leden och tro att man delade upprördheten med resten av världen.

Det tog dem en viss tid att inse realiteterna: det var inte bara så att den chock de upplevde inte var universell, deras enträgna försök att placera Ukraina högst på listan över världens dramer ledde till en motreaktion. Att ett antal länder spjärnar emot att ansluta sig till den västliga upprördheten innebär inte nödvändigtvis att man gillar Rysslands agerande, utan att många där ser det som det perfekta exemplet på hur Väst använder sig av dubbla måttstockar och uppvisar en upphöjd likgiltighet för olika krig i Syd. Det är också dessa ”dubbla måttstockar” som läggs Frankrike till last i Afrika och som Ryssland nu så förträffligt utnyttjar.

Ett och ett halvt år efter invasionen är det denna västliga hållning som ett alltmer självsäkert globalt Syd ägnar sig åt att försöka underminera. En dynamik som varit till beskådande under tre internationella sammankomster i augusti och september: Brics-ländernas (Brasilien, Ryssland, Indien, Kina, Sydafrika) toppmöte i Johannesburg, G20-mötet i New Delhi och öppnandet av FN:s generalförsamling i New York.

För fyra år sedan inbjöd Frankrikes president Emmanuel Macron ett antal ledare för det globala Syd till G7-mötet i Biarritz. Under sommaren lät han förstå att han i gengäld ville bli inbjuden till Brics-ländernas toppmöte. En idé som Sydafrikas utrikesminister Naledi Pandor sade sig vara ”road av” och som hon lämnade obesvarad. Och hellre än att knyta en västlig ledare till sitt arbete beslutade Brics-länderna att utöka sin krets med sex andra länder från det globala Syd.

Utbrett missnöje i globala Syd

Nästa episod, G20-mötet som i år hölls under indiskt ordförandeskap, präglades av ”en brutalitet utan motstycke”, i varje fall var det omdömet från en högt uppsatt europeisk

diplomat på plats. Brutalt på grund av att Väst för att slå vakt om enigheten i klimatfrågan tvingades gå med på att växla ner alla anspråk på några skarpa formuleringar om Ukraina i slutkommunikén, den blev också betydligt mildare för Rysslands vidkommande än vid G20-mötet på Bali i fjol; brutalt också för att mötet så klart visade det omöjliga för EU-länderna att få igenom sina idéer. ”Utan motstycke” för helt uppenbart hade Väst inte väntat sig den här sortens motstånd.

Och vad beträffar FN:s generalförsamling var USA:s president Joe Biden den ende statschefen från någon av de permanenta medlemmarna av FN:s säkerhetsråd som ansåg det värt att hedra mötet med sin närvaro. Jämfört med hans anförande från i fjol avspeglade det han höll nu ett helt annat hänsynstagande till det globala Syds prioriteringar: för det första gavs motsättningen mellan envælde och demokratier en undanskymd plats, men framför allt lade USA:s president tonvikten på hållbar utveckling, klimatet och reformer av de internationella institutionerna. Först i slutet av sitt anförande berörde han kriget i Ukraina.

Och det är vad det andra stora missnöjet bland länder i Syd gäller: de utvecklade länderna har alltför länge gjort allt för att bygga ett internationellt system skapat av dem och för dem, ett system där de är överrepresenterade samtidigt som världen nu ser helt annorlunda ut. De har inte klarat av, eller velat, dra lärdomar av finanskrisen 2008, med ursprung i USA, och skapa mer jämlika mekanismer. Idag får de betala priset för det. Deras misslyckande med att mobilisera kring sin syn på kriget i Ukraina har lett till att sanktionerna mot Moskva kringgåts av ett stort antal länder och gjort att den ryska ekonomin varit mer motståndskraftig än väntat.

Thomas Gomart, chef för det franska utrikespolitiska institutet, säger att denna västliga reträtt ”framför allt består i en dubbel tillbakagång – ekonomiskt och strategiskt – för Europa. För USA ser frågan helt annorlunda ut, man har behållit en stark maktstruktur och en stark dynamik på utbildningens område, i de fall den utnyttjas väl”.

Men även här bör man hålla ögonen på ”Donald Trump-effekten”: enligt en opinionsmätning av *German Marshall Fund*, publicerad i mitten av september, anser bara 37 procent av européerna att USA kommer att vara den viktigaste globala aktören om fem år. De yngsta tror till och med att den positionen då kommer att ha övergått till Kina.

Klockan har slagit för förändringar och ny maktbalans. Det går fort. Och, ja, det är brutalt också.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

[Vart går Brics](#) (artikelsamling, augusti 2023)

Martine Orange: [Brics till attack mot dollarns diktatur](#) (augusti 2023)

Michael Pröbsting: [Brics, en imperialistled allians](#) (september 2023)

[Kina och Afrika](#) – artikelsamling (september 2023)

[Ryssland och Frankrike på friarstråt i Afrika](#) (juli 2022)

Greg Mills, Ray Hartley, John Goding: [Dags kasta ut Wagnergruppen från Afrika](#) (juli 2023)

Chelsea Ngoc Minh Nguyen: [Vad är det för fel på Ukrainas krigsdiplomati i det globala syd?](#) (maj 2023)